УДК 81’253 = 111=161.2
DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.2-2/09

Плавуцька О. П.
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Закордонець Н. І.
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Обіход І. В.
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ “EDUCATION” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті запропоновано аналіз лексико-семантичних особливостей фразеологізмів із компонентом “education” в англійській мові. Запропоноване визначення фразеологізмів із компонентом “education” як лінгвістичних елементів англомовної картини світу, а також наведені та проаналізовані приклади фразеологічних одиниць освітньої сфери. Новизна порушеної проблеми зумовлена недостатністю ґрунтовних досліджень англійської фразеології та фразеології освітньої сфери зокрема, а також актуальністю використання сучасних лінгвістичних методів для вивчення лексичних та семантичних процесів, які відбуваються в сучасній англійській мові. Під час вивчення англійських фразеологічних одиниць із компонентом “education” автори дослідження виходили із загальноприйнятого визначення фразеологізмів як сталих словосполучень або речень, значенням яких є одне конкретне поняття, ознака чи дія. Доведено, що фразеологізм із компонентом “education” позначає самостійну мовну одиницю, лексичне та граматичне поєднання двох, чи більше по-різному виражених граматично компонентів, організованих у вигляді фраз або речень, що мають цілісні значення і характеризується поєднанням окремих компонентів, і повних або часткових семантичних модифікацій. Відзначено, що багато фразеологічних одиниць, які мають у своєму складі лексичну одиницю сфери освіти, часто виражають абсолютно протилежне значення, що пояснюється багатозначністю складових частин фразеологізму і тим, що семантичний компонент “education” не завжди є домінантним (“master”, “bachelor”).

Ключові слова: *мовна картина світу, лексичний аналіз, семантичний компонент слова, фразеологізм.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що вивчення фразеологічних одиниць та ідіом включене в різні навчальні програми з дисципліни «Іноземна мова» факультетів вітчизняних вищих навчальних закладів різного профілю. Вивчення фразеологізмів не тільки підвищує та вдосконалює комунікативну культуру студента, розширює його уявлення про мовну картину світу, а й допомагає вдосконалити свої комунікативні навички та вміння. Будь-яка наявна одиниця, будь-яка лексика, усе, що ми називаємо мовою, – це даність, як і навколишнє середовище. Як відомо, мета мовної освіти взагалі полягає в досягненні бажаних комунікативних результатів у процесі вивчення тієї чи іншої мови. Основною ж метою викладання англійської мови як іноземної є формування в мовців комунікативних і культурних компетенцій, оскільки комунікативно орієнтований характер вивчення англійської мови як іноземної спрямований на те, щоб здобувач вищої освіти міг успішно спілкуватися, правильно висловлювати свої думки і комунікативні наміри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичний огляд наукових праць із проблеми вивчення фразеології загалом і англійської фразеології зокрема дозволяє диференціювати різні аспекти її дослідження. У мовознавстві визнається, що визначення змісту поняття «фразеологічної одиниці» – це проблема номер один у фразеології [1, с. 12].

Також проблема ускладнюється тим, що в сучасній фразеології відомо понад двадцять стійких дефініцій, але жодна з них не має статусу кінцевої й офіційної [8, с. 162]. Ця думка була висловлена майже півстоліття тому, зрозуміло, що корпус визначень фразеологічних одиниць

поповнився багатьма іншими визначеними елементами, оскільки за цей час з'явилося багато наукових праць, які висвітлюють найрізноманітніші аспекти вивчення фразеологічних одиниць.

Учені велику увагу приділяють ідіоматичному й ідеографічному опису мови, оскільки деякі дослідження фразеологічних мікросистем створюють умови для складання ідіоматичних словників ідеографічного типу, яких поки немає в наявності. Щоб створити ідеографічний тип ідіоматичного словника, усі фразеологічні практики повинні бути націлені на розвиток загальної типології методів дослідження фразеологічних мікросистем в ідеографічній перспективі, уникати безсистемного складання словників, довідників, які в основному організовані в алфавітному порядку. На відміну від наявних алфавітних, ідіоматичні словники, де лексичні одиниці з подібним значенням розміщені хаотично і неструктуровано, ідеографічний словник відображає класифікацію слів, що об'єднані у групи за поняттями, які вони виражають, та групи, які так чи інакше пов'язані з лексико-семантичними одиницями. Основою ідеографічних словників є ономасіологія в рамках дослідження семантики. Отже, основу для розвитку будь-якого ідеографічного словника становлять лексичні і семантичні ознаки, семантичні відношення слів відповідної мовної системи. Ідеографічна класифікація фразеологізмів, тобто класифікація ідіоми за темою, відображає цілісний, глобальний образ світу, що формується синтезом і оцінкою результатів когнітивних процесів мовців. Вона включає фразеологізми, які описують основні поняття в житті спільноти людей. Навіть більше, ідеографічна класифікація забезпечує структуру не тільки лінгвістичної, але й культурної ситуації [6, с. 395].

Зазначимо ще одну важливу проблему, яка стосується викладання англійської мови і яка пов'язана з вивченням англійських фразеологізмів українськими мовцями. Як відомо, існує велика різниця між перекладом з іноземної мови рідною і з рідної мови іноземною. Переклад фразеологічних одиниць – справа нелегка, тому що є досить багато фразеологізмів, які насамперед завдяки своїй метафоричності не перекладаються іншими мовами дослівно, а отже, створюють труднощі для професіоналів і для майбутніх фахівців. Переклад фразеологічної одиниці тією чи іншою мовою може здійснювати тільки фахівець-перекладач, для якого мова перекладу є рідною і який на професійному рівні знає іноземну мову, зокрема англійську.

Проте варто зазначити, що багато проблем англомовної фразеології залишаються невисвітленими, а саме їхня семантична структура й аналіз семантичних компонентів, які безпосередньо впливають на значення фразеологічних одиниць. У своєму дослідженні ми виходимо з визначення, що фразеологізми з компонентом "education" – це сталий вираз на тему освіти та навчального процесу, смисл якого не завжди визначається значенням його складових елементів.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення й аналіз специфічних рис англійських фразеологізмів зі смисловим компонентом "education".

Виклад основного матеріалу. У нашій роботі ми зробили вибірку з англомовних фразеологізмів зі смислоутворювальним компонентом "education".

Розглянемо семантичну структуру англійських фразеологізмів із компонентом "education" за допомогою словникових дефініцій, знайдених у *Collins Cobuild English Language Dictionary* [1], *Longman Dictionary of Contemporary English* [2], *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* [5].

Collins Cobuild English Language Dictionary пропонує такі дефініції термінолексеми *student:*

– Student – person who is studying, esp. at a place of higher or further education (особа, яка навчається, особливо в закладі вищої або подальшої освіти) [1].

У *Longman Dictionary of Contemporary English* знаходимо так визначення *student:*

– Student – someone who is studying at a school, university etc. (особа, яка навчається у школі, університеті тощо) [2].

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English містить такі дефініції:

– Student – 1. A person following a course of study, as in a school, college, university, etc. (особа, яка вивчає навчальний курс у школі, коледжі, університеті тощо). *2. A person who makes a thorough study of a subject* (особа, яка вивчає певний предмет) [5].

Розглянемо та проаналізуємо англійські фразеологізми з компонентом "student":

– all students take calculus.

A mnemonic that indicates the sign values of the three common trigonometric functions (sine, tangent, and cosine) in each quadrant of a plane. (They are "all" positive in the first quadrant).

Наприклад: Hey, just remember that "all students take calculus". It'll help you on your trig test.

Наприклад:

– professional student.

1. Someone in the process of earning a "professional degree" – one in a field like medicine, law, or education, for instance.

We have a stellar group of professional students joining our program this year.

2. Slang One who continues to pursue education instead of employment.

I'm starting to worry that my son just wants to be a professional student forever and will never get a job [7].

Як видно із запропонованих фразеологічних одиниць, компонент "education", представлений семою "student", є домінантним у семантичній структурі обох фразеологізмів, оскільки вони тематично стосуються освіти та навчального процесу: «всі мусять вчити математику» та «вічний студент».

Розглянемо наступний смисловий компонент "professor". *Collins Cobuild English Language Dictionary* пропонує такі дефініції лексичної одиниці *professor:*

– professor – 1. A teacher of the highest rank in a university department (викладач ss найвищим званням в університеті). *2. (AmE) a teacher at a university or college* (викладач в університеті або коледжі); *3. Title taken by someone, who teach various skills* (титул, який присвоюють тому, хто навчає різних умінь) [1].

У *Longman Dictionary of Contemporary English* знаходимо таке тлумачення:

– professor – 1 (a) (often as a title) highest-ranking academic teaching in a university department; holder of a university chair ((часто титул) найвищий академічний титул в університеті); завідувач кафедри в університеті; *(b) US university teacher* (викладач в університеті). *2. Person who professes a religion etc.* (особа, яка сповідує релігію) [2].

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English пропонує такий варіант:

– professor – 1. the principal lecturer or teacher in a field of learning at a university or college; a holder of a university chair (головний лектор або викладач предмета в університеті чи коледжі). *2. (chiefly Canadian) any teacher in a university or college* (канад. будь-який викладач в університеті або коледжі). *3. A person who claims skill and instructs others in some sport, occupation, etc.* (особа, яка володіє вміннями й інструктує інших у певному виді спорту, фаху). *4. A person who professes his opinions, beliefs, etc.* (особа, яка відкрито заявляє про свою думку, вірування тощо) [5].

Розглянемо англомовні фразеологізми із семантичним компонентом (семою) *professor:*

– absent-minded professor (redirected from professor).

1. An otherwise intelligent person who often lacks common sense or forgets or overlooks important details.

2. A bumbling professor who overlooks everyday things. Fred is such an absent-minded professor. He'd forget his head if it wasn't screwed on.

Наприклад: Louis is brilliant, but he's such an absent-minded professor when it comes to remembering to attend important meetings [7].

У зазначеному прикладі семантичний компонент "education" також є домінантним і впливає на приналежність даної фразеологічної одиниці до сфери освіти та навчального процесу. Відзначимо також іронічний смисл даного фразеологізму, що дещо змінює домінантне значення лексеми "professor" на значення «розумник, який не може справитися з повсякденними проблемами».

Розглянемо ще один семантичний компонент – *bachelor. Collins Cobuild English Language Dictionary* пропонує такі дефініції термінолексеми *bachelor:*

– Bachelor – university degree (університетський ступінь) [1].

У *Longman Dictionary of Contemporary English* знаходимо таке значення:

– Bachelor – person with a university first degree (особа з першим університетським ступенем) [2].

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English пропонує таку дефініцію:

– Bachelor – 1. A person who holds the degree of Bachelor of Arts, Bachelor of Education, Bachelor of Science, etc. (особа, яка має науковий ступінь бакалавра мистецтв, освіти, бакалавра наук тощо). 2. The degree itself (науковий ступінь) [5].

Розглянемо деякі фразеологізми зі смисловим компонентом *bachelor:*

– bachelor party.

1. A party thrown by the male friends of a soon-to-be groom.

Наприклад: *Jonathan didn't want a crazy bachelor party, so he and his friends went out for a few quiet drinks;*

– confirmed bachelor.

1. Euphemism A homosexual man.

Словник подає такий приклад: Nellie, you do know that Jim is a confirmed bachelor, right? That's why he's not responding to your advances;

– son of a gun.

1. A mean or unpleasant man.

Розглянемо ще один запропонований словником приклад: *Julie's ex-husband was such a mean son of a gun, it's no wonder she divorced him.*

2. An emphatic expression of affection for a man one considers daring, mischievous, or tough.

Наприклад: *That son of a gun really pulled through for us when we needed him!*

3. An inanimate object that is problematic.

Наприклад: *My car broke down, and I can't figure out how to fix the son of a gun!* [7].

На відміну від попередніх прикладів, обрані фразеологізми не стосуються освітньої сфери, що можна пояснити тим, що семантичний компонент "education" у даних фразеологічних одиницях не є домінантним. Домінантним компонентом у зазначених прикладах є сема «холостяк». Фразеологізмів на тему освіти з лексичною одиницею "bachelor" словник не подає.

Проаналізуємо ще один семантичний компонент сфери освіти. *Collins Cobuild English Language Dictionary* пропонує такі дефініції термінолексеми *master:*

– *Master* – 1. A person who is in charge of some British universities colleges (особа, яка опікується деякими британськими університетськими коледжами). 2. University degree (університетський ступінь) [1].

У словнику *Longman Dictionary of Contemporary English* знаходимо таке тлумачення:

– *Master* – 1. Male teacher (учитель чоловічої статі). 2. A skilled tradesman able to teach others (кваліфікований ремісник, який здатний навчати інших). 3. Skilled practitioner (кваліфікована особа, яка практикує). 4. Holder of a usu. post-graduate university degree (особа, якій присвоїли другий науковий університетський ступінь). 5. Revered teacher (шанований викладач) [2].

Натомість словник *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* пояснює зазначену лексичну терміноодиницю так:

– *Master* – 1. The principal of some colleges (ректор деяких коледжів). 2. A highly regarded teacher or leader whose religion or philosophy is accepted by followers (високоповажний учитель або лідер, чия релігія або філософія приймається послідовниками). 3. A graduate holding a master's degree (випускник з університетським ступенем магістра). 4. Chiefly a male teacher (учитель чоловічої статі) [5].

Щодо фразеологізмів, то знаходимо багато таких, які не мають стосунку до сфери освіти, що свідчить про мобільність смислового компонента *master* та той факт, що значення приналежності до сфери освіти в лексичній одиниці *master* на позначення освітнього ступеня «магістр» не є домінантним, а радше другорядним. Єдиним прикладом фразеологізму, який мінімально стосується освіти, є *past master.* Онлайн-словник фразеологізмів трактує його так:

1. One who is exceptionally skilled or experienced in a particular activity, craft, or field. Typically followed by "in/of/at (something)".

Наприклад: *Not to toot my own horn, but I consider myself a bit of a past master in cooking. I don't blame you for feeling that way – Jen is a real past master at eroding your self-confidence. He's always been a past master of getting by with doing as little work as possible* [7].

Висновки і пропозиції. Під час вивчення англійських фразеологічних одиниць із компонентом "education" ми виходили із загальноприйнятого визначення фразеологізмів як словосполучень або речень, значенням яких є одне конкретне поняття, ознака чи дія. Доведено, що фразеологізм позначає самостійну мовну одиницю, лексичне та граматичне поєднання двох чи більше по-різному виражених граматично компонентів, організованих у вигляді фраз або речень, що мають цілісні значення, характеризується поєднанням окремих компонентів і повних або часткових семантичних модифікацій.

Відзначимо, що багато фразеологічних одиниць, у складі яких є лексична одиниця сфери освіти, часто мають абсолютно протилежне значення, що пояснюється багатозначністю складових частин фразеологізму та тим, що семантичний компонент "education" не завжди є домінантним (*master, bachelor*).

Ще раз зазначимо, що осягнення національно-культурної своєрідності фразеологічних одиниць тісно пов'язане зі сприйняттям конкретним народом його навколишнього світу, шляхів його осмислення, які відображені в його мові, передусім у лексиці та фразеології. Кожен народ бачить світ крізь призму своєї мови, відображає його в національно-специфічних образах. Система образів, зафіксованих у фразеологічному складі мови, зумовлена особливостями матеріальної, соціальної і духовної культури тієї чи іншої мовної спільноти, може свідчити про її національний та культурний досвід і традиції. Отже, вивчення здобувачами вищої освіти особливостей фразеології англійської мови допоможе зрозуміти їм, наскільки специфічна образна картина світу англійського народу, відображена, зокрема, у фразеології.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в можливості збору та класифікації фразеологізмів зі смисловим компонентом "education", вивченні й аналізі їхніх лексико-семантичних особливостей, створенні тематичних ідіографічних словників.

Список літератури:

1. Єрченко П. Г. Класифікація фразеологічних одиниць. *Іноземна філологія*. 1994. Вип. 4. С. 12.
2. Collins Cobuild English Language Dictionary. London : Harper Collins Publishers, 1993. 1703 p.
3. Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow, Pearson Education Limited, 2003. 1949 p.
4. McCarthy M. Cambridge International Dictionary of Idioms. Cambridge : United Kingdom at the University Press, 2002. URL:http://www.phrases.org.uk (дата звернення 28.02.2021).
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. 6-th ed. Oxford : Oxford University Press, 2001. 1540 p.
6. Shymkiv I., Klymenko A., Zakordonets N. Phraseological units with a component designing a person's physical and mental condition in modern german language: Ideographic aspects. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Filologice, Lingvistica*. 2019. № 41 (1–2). P. 395–414.
7. The Free Dictionary. URL: https://www.thefreedictionary.com (дата звернення: 28.02.2021).
8. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language. Berkley and Los Angeles : University of California Press, 1984. 208 p.

Plavutska O. P., Zakordonets N. I., Obikhod I. V. LEXICO-SEMANTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE "EDUCATION" COMPONENT IN ENGLISH

The article offers an analysis of the lexical and semantic features of phraseological units with the "Education" component in English. The proposed definition of phraseological units with the "Education" component as linguistic elements of the English-language picture of the world, as well as examples of phraseological units of the educational sphere are given and analyzed. The novelty of the problem expressed is due to the lack of deep research of English phraseology and phraseology of the educational sphere in particular, as well as the relevance of using modern linguistic methods to study the lexical and semantic processes that occur in modern English. When studying English phraseological units with the component "Education", the authors of the study proceeded from the generally accepted definition of phraseology as constant phrases or sentences, the meaning of which is one specific concept, feature or action. It is proved that phraseological unit with the component "Education" means an independent language unit, lexical and grammatical combination of two or more grammatically expressed components, organized in the form of phrases or sentences that have integral meanings and are characterized by a combination of individual components and complete or partial semantic modifications. It is noted that many phraseological units that contain a lexical unit in the field of education, often express the opposite meaning, due to the ambiguity of the components of phraseology and the fact that the semantic component of "Education" is not always dominant ("master", "bachelor").

Key words: *linguistic picture of world, lexical analysis, semantic component of word, phraseological unit.*